

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

LAUREA-JULKAISUT | LAUREA PUBLICATIONS | 230

Linda Hart, Mikko Poutala, Anja Aatsinki & Jonna Brandt

**Varautuminen ja resilienssi oppilaitoksissa
ja yhteisöissä: VARY-oppimateriaali**

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2024
CC BY-SA 4.0**

Julkaisun on toimittanut Linda Hart Mikko Poutalan, Anja Aatsingin, Jonna Brandtin ja Linda Hartin laatimien opetusmateriaalien pohjalta. Hart on myös koonnut koulutusosion kirjallisuuslistauksen.

Koulutusosioiden tekijät:

Koulutusosio 1: Mikko Poutala, Suomen palopäällystöliitto ry

Koulutusosio 2: Anja Aatsinki, Laurea-ammattikorkeakoulu

Koulutusosio 3: Jonna Brandt, Laurea-ammattikorkeakoulu

Koulutusosio 4: Linda Hart, Laurea-ammattikorkeakoulu

Simulaatioharjoituksen on laatinut Mikko Poutala.

Kannen kuva: New Africa, Shutterstock

Sivun 9 kuva: Tho-Ge, Pixabay

Sivun 11 kuva: JonaskIM, pixabay

Sivun 16 kuva: StockSnap, Pixabay

Sivun 19 kuva: Derks, Pixabay

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN: 978-951-799-713-3 (verkko)

Linda Hart, Mikko Poutala, Anja Aatsinki & Jonna Brandt

Varautuminen ja resilienssi oppilaitoksissa ja yhteisöissä: VARY-oppimateriaali

SISÄLLYSLUETTELO

Varautuminen ja resilienssi oppilaitoksissa ja yhteisöissä -hanke	
Vary-kurssivihko opetustoimen työyhteisöille	5
Koulutusosiot 1-4	7
Koulutusosio 1: Varautuminen häiriötilanteisiin oppilaitoksissa ja simulaatioharjoitus	8
Koulutusosio 2: Yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin varautuminen oppilaitoksissa ...	10
Koulutusosio 3: Varautumisen käsittely lasten ja nuorten kanssa	15
Koulutusosio 4: Kasvattajat kriisitoimijoina häiriöherkässä yhteiskunnassa	18
Tekijät	21
Kirjallisuutta	22
Liite 1: Simulaatioharjoitus	24
Simulaatioharjoituksen järjestäminen	24
Harjoituksen valmistelu	24
Orientaatio	26
Tapahtumakuvaus	27
Työvaihe: Mitäs me nyt tehdään?	28
Yhteenvedo ensimmäisestä työvaiheesta	30
Työvaihe: Keskeiset toimenpiteet	31
Työvaihe: Miten voimme varautua paremmin?	32
Yhteenvedo harjoituksesta ja jatkotoimenpiteet	34

Varautuminen ja resilienssi oppilaitoksissa ja yhteisöissä -hanke: Vary-kurssivihko opetustoimen työyhteisöille

”Resilienssi on psyykkistä selviytymiskykyä ja joustavuutta. Se auttaa joustamaan, selviytymään ja palautumaan haasteista ja kriiseistä ja suuntautumaan tulevaisuuteen. Resilienssi on sitkeyttä, myönteisyyttä, tulevaisuudenuskoa ja kykyä vaikuttaa asioihin myös vastoinkäymisissä ja haastavissa tilanteissa.”¹

Opetushallituksen rahoittama, Laurea-ammattikorkeakoulussa vuosina 2023–2024 toteutettu Vary-täydennyskoulutushanke pureutui varautumisosaamisen päivittämiseen ja jakamiseen omassa opetustoimen työyhteisössä ja oman oppilaitoksen paikallisyhteisössä. Kurssi oli suunnattu peruskoulussa ja varhaiskasvatuksessa työskenteleville, mutta kaikki Opetushallituksen rahoittaman opetustoimen henkilöstökoulutuksen kohderyhmään² kuuluvat kuten toisen asteen oppilaitoksissa työskentelevät olivat tervetulleita kurssille.

Kurssin tavoitteena oli tarjota maantieteellisesti katsoen yhdenvertaisesti saavutettava verkkokurssi arkisiin, paikallisiin ja yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin varautumisesta esimerkiksi energianiuukkuuden ja sekä suunnitelluissa että suunnittelemattomissa sähkökatkoissa toimimisen teemoihin puretuen. Kurssilla käsiteltiin myös lasten ja nuorten turvallisuusosaamista viimeaikaiseen tutkimustietoon perustuen, perheiden ja kotitalouksien tavoittamista varautumistietouden osalta oppilaitoksen lähiyhteisössä ja yhteiskunnallista kriisinkestävyttä kasvatus- ja sosiaalialalla. Kurssilla pyrittiin yhdistämään pelastus-, kasvatus- ja sosiaalialan asiantuntemusta ja tuoretta tutkimustietoa helposti saavutettavaan muotoon perus- ja esiopetuksen sekä varhaiskasvatuksen tarpeisiin 2020-luvun turvallisuustilanteessa.

¹ Lainaus ITLAn verkkomateriaalista ”[Tukimateriaalia lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja kriisinkestävyuden vahvistamiseen](#)”. Haettu 3.12.2024.

² Kohderyhmät: ”Kohderyiminä ovat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja taiteen perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön rehtorit, opettajat ja opinto-ohjaajat sekä tukipalvelujen henkilöstö kuten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat, kouluavustajat, asuntolanhoitajat sekä opetustoimessa työskentelevät koulukuraattorit ja koulupsykologit.” [Opetushallitus. Opetustoimen henkilöstökoulutus](#). Haettu 3.12.2024.

Koronaviruspandemia ja Venäjän täysimittainen hyökkäys Ukrainaan 2022 ovat osoittaneet turvallisuusuhkiin varautumisen ajankohtaisuuden. Henkilöstön vaihtuvuuden vuoksi opetustoimessa on eduksi ennakoita ja kehittää toimintamalleja, joilla varautumisosaamista ylläpidetään omassa työyhteisössä. Oppilaitoksissa voi myös käsitellä turvallisuutta lasten, nuorten ja perheiden näkökulmista. Kurssin suunnitteluhetkellä, talvella 2022–2023 esillä ollut sähköniukkuuden ja suunniteltujen sähkökatkojen mahdollisuus alleviivasi varautumisosaamista oppilaitoksissa, lähiyhteisöissä ja kotitalouksissa.

Kinnunen ym. (2023, 52) toteavat opetusalan kriisivalmiuksia käsitelleessä raportissaan, että jos turvallisuuskouluttautuminen ja -harjoittelu eivät ole pakollisia, ne jäävät helposti sivuun työarjessa. Turvallisuusasioiden käsittely on helposti luonteeltaan reaktiivista. Osaamisen päivittäminen, syventäminen ja harjoittelu ovat teemoja, joihin voidaan tarttua yhdessä koko työyhteisön kanssa. Varautuminen ja turvallisuusosaamisen ylläpitäminen toimivat sijoituksina tulevaisuuteen sekä aineellisen että henkisen kriisinkestävyyden näkökulmasta.

Vary-hankkeessa kehitettiin koulujen ja oppilaitosten turvallisuutta edistävää toimintakulttuuria ja pyrittiin innostamaan osallistujia varautumiseen ja yhteisöllisen resilienssin ylläpitämiseen 2020-luvun turvallisuustilanteessa. Kasvatusala on avainasemassa yhteiskunnallisen ja yhteisöllisen kriisinkestävyyden ylläpitämisessä. Hankkeessa toteutettiin lukuvuonna 2023–24 kahdesti viiden opintopisteen laajuinen verkkokurssi. Kurssiin sisältyi neljä koulutusiltapäivää ja oppimistehtäviä. Kurssin keskeinen sisältö koottiin tähän kurssivihkoon, joka julkaistaan avoimesti verkossa ja sitä voi hyödyntää työyhteisöissä pidettävissä varautumistutkioissa.

Laurea-ammattikorkeakoulu on lukuisia Opetushallituksen täydennyskoulutushankkeita toteuttanut korkeakoulu, jolla on kokemusta innovatiivisesta opetustoimen henkilöstökoulutuksesta ja kehittämistoiminnasta. Laureassa on jo aiempina vuosina kehitetty opetustoimen henkilöstön turvallisuusosaamista panostaen muun muassa verkko-opetukseen ja digitaalisiin oppimistratkaisuihin. Temaattisten painotustensa vuoksi Laureasta löytyy osaamista sosiaali- ja kasvatusaloilta, kokonaisturvallisuudesta, varautumisesta ja korkeakoulupedagogiikasta. Vary-hankkeessa 2023–2024 näitä sovellettiin yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin varautumiseen ja henkisen kriisinkestävyyden ylläpitämiseen opetustoimen, lasten, perheiden ja lähiyhteisöjen näkökulmista.

Koulutusosiot 1-4

Koulutusosio 1: Varautuminen häiriötilanteisiin oppilaitoksissa ja simulaatioharjoitus

KURSSI ALOITETTIIN SUOMEN palopäälystöliiton vierailijakouluttajan luennolla ja SPPL ry:n koulutuspäällikön Mikko Poutalan kurssia varten suunnittelemalla simulaatioharjoituksella (Liite 1: Simulaatioharjoitus, s. 20). Kouluttaja antoi ajankohtaiskatsauksen oppilaitosturvallisuuteen ja varautumisosaamisen ylläpitämiseen oman työyhteisön ammattilaisten kanssa. Simulaatioharjoitus sopii myös vuorovaikutteisella verkkoalustalla toteutettavaksi. Kurssilla käytettiin nyt jo käytöstä poistunutta Google Jamboardia. Sen sijaa voi käyttää esimerkiksi Miroa tai Padletin Sandboxia.

Ensimmäiseen koulutusosioon on hyvä orientoitua tutustumalla kirjallisuuteen. Kirjallisuuden pohjalta kannattaa pitää lyhyt johdantokeskustelu, joka pohjustaa simulaatioharjoituksen toteuttamista. Simulaatioharjoitus voidaan toteuttaa pienissä ryhmissä tai käyttää sitä pohjana koko omalle työyhteisölle suunnatussa varautumistuokiassa.

1. Somerkoski B. & Kurki, A.-L. 2021. *Minun, sinun vai meidän? Turvallisuuskulttuurin rakentuminen oppilaitoksissa*. Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2021, 65-75.
2. Puolitaival, M. ja Lindfors, E. 2019. Turvallisuuskasvatuksen tavoitteiden tilannekuva perusopetuksessa – dokumenttiaineistoon perustuvaa pohdintaa. Teoksessa Rautiainen, M. & Tarnanen, M. (toim.) *Tutkimuksesta luokahuoneisiin*. Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisu, 119-140.

SIMULAATIOHARJOITUS

Simulaatioharjoituksen avulla voidaan tarkastella toimintaa häiriötilanteesta ja tunnistaa oman työyhteisön ja oppilaitoksen toiminnan jatkuvuuden osalta tärkeitä seikkoja. Kuvitellun häiriötilanteen vaikutuksia omalle toiminnalle pyritään hallitsemaan aikajanelle sijoitetuilla toimilla. Toimet sisältävät monia eri tehtäviä, esimerkiksi sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän.

Simulaatioharjoitus lähtee liikkeelle tilanteesta, jossa toimitiloissanne on lauantain ja sunnuntain välisenä yönä tulipalo. Palo näyttää olevan tahallaan sytytetty. Se on alkanut rakennuksen seinustalla ja levinnyt rakennuksen yläpohjaan. Tulipalo ehditään sammuttaa viikonlopun aikana. Tuloksena on suuret palovahingot ja kastuneita tiloja. Vain 30 prosenttia rakennuksen tiloista on käytettävissä.

Toiminta täytyy siirtää maanantaista alkaen väistötiloihin 70 % osalta. Mitään materiaalia ei saada mukaan vaurioituneista tiloista. Suunnitelkaa ja valitkaa yhdessä ideoiden ja keskustellen toimia, jotka toteuttamalla yksikkönne toimintaan tulee mahdollisimman lyhyt katkos. Pyrkikää olemaan realistisia toimiin kuluvan ajan suhteen. Miten pitkään missäkin vaiheessa menee?

Katso lisää: Liite 1: Simulaatioharjoitus

Koulutusosio 2: Yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin varautuminen oppilaitoksissa

Toisessa koulutusosiossa käsiteltiin muun muassa koronaviruspandemian ja Ukrainan sodan tyyppisten tapahtumien aiheuttamia vaikutuksia yleiseen turvallisuustilanteeseen yhteiskunnassa ja häiriötilanteisiin varautumista oppilaitosympäristössä. Ennakkolukemisena oli raportti:

- Martikainen, S. & Ranta, T. .2020. *Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu: Jatkuvuuden turvaaminen arjen normaalioloista poikkeusoloihin*. Laurea julkaisut 141.

Koulutusosion tavoitteena on perehtyä oman oppilaitoksen turvallisuus- ja pelastussuunnitelmiin, turvallisuusasiakirjojen päivittämiseen ja yhteisen turvallisuusosaamisen ylläpitämiseen. Oppimistehtävänä on oman oppilaitoksen turvallisuus- ja pelastussuunnitelmiin perehtymistä, turvallisuusosaamisen ylläpitämisen suunnittelua ja turvallisuusasiakirjojen päivittämisestä.

VARAUTUMINEN JA TURVALLISUUSASIAKIRJOJEN YLLÄPITO

Häiriötilanne on tapahtuma tai sen uhka, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot tai strategiset tehtävät vaarantuvat. Häiriötilanteen hallinta edellyttää, että viranomaiset ja muut toimijat työskentelevät ja viestivät tavanomaista laajemmin tai tiiviimmin yhdessä. Häiriötilanteita ilmenee sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa.

Varautumista tapahtuu yhteiskunnan eri tasoilla: lainsäädännössä (esim. *pelastuslaki*, *tartuntatautilaki*, *valmiuslaki*), kansallisen tason strategioissa, ohjeissa ja toimintamalleissa (esim. *Kansallinen riskiarvio*, *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*, *Kyberturvallisuusstrategia*) ja paikallisissa toimintamalleissa (esim. kuntien

valmiussuunnittelu, alueelliset riskiarviot, palvelutasopäätökset, peruspalveluiden turvaaminen). Sekä yksityisen sektorin että kotitalouksien tulisi omatoimisesti varautua erilaisiin onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin.

Kohteisiin, jotka ovat palo- ja poistumisturvallisuuden näkökulmasta tavanomaista vaativampia, tulee laatia pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelmassa kuvataan, miten kohde varautuu omatoimisesti erilaisiin onnettomuus- ja häiriötilanteisiin. Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta määrittelee kohteet, joihin rakennuksen omistaja on velvollinen laatimaan pelastussuunnitelman. Monitoimijakiinteistöissä suunnitelma laaditaan tapauskohtaisesti, ja kohteella voi olla yksi tai useampi suunnitelma tarpeen mukaan. Pääasia on tehdä yhteistyötä ja että kaikki toimijat ovat riittävällä tavalla tietoisia keskinäisistä riskeistä. Jos kiinteistössä toimii pelastuslain 18 § mukainen hoitolaitos tai palvelu- ja tukiasumista tarjoava toimija, tulee tämän kanssa aina tehdä yhteistyötä. Aina tulee pohtia, mikä tieto on millekin käyttäjälle tarkoituksenmukaista.

Oppilaitosten turvallisuussuunnittelussa tulee huomioida monia erityispiirteitä. Oppilaitoksissa on usein varsin monimuotoinen käyttäjäkunta ja sidosryhmät: henkilökunta, opiskelijat, oppilaat tai varhaiskasvatuksessa olevat lapset mahdollisine erityistarpeineen, vanhemmat ja muut huoltajat, kunta, tukitoiminnot kuten kiinteistöhuolto, kuraattorit ja ruokapalvelu ja vapaa-ajan käyttäjät. Erilaiset käyttäjäryhmät vaikuttavat konkreettisesti huomioitaviin riskeihin sekä siihen, miten viestintä ja tiedottaminen on suunniteltava. Toimintaa ei usein voi poikkeavassakaan tilanteessa keskeyttää. Oman lisänsä tuovat tiedonkulun hallitsemattomuus esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Pelastussuunnitelmassa kuvataan niin sanotut riskienarvioinnin johtopäätelmät. Sillä tarkoitetaan sitä, että toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, niiden syyt ja seuraukset on määritelty. Syiden ja seurauksien kautta päätetään toimenpiteet, joiden avulla tunnistettuja riskejä hallitaan. Pelastuslain vaatimus on, että suunnitelma kattaa erilaisten onnettomuusriskien ennaltaehkäisyä, niihin varautumisen sekä toimintaohjeet

onnettomuustilanteissa. On kuitenkin suositeltavaa sisällyttää suunnitelmaan myös toipumiseen ja toiminnan jatkuvuuteen liittyvät seikat.

Pelastussuunnitelman muoto ja toteutustapa on vapaa. Tulee kuitenkin huomioida, että tieto on saavutettava niille, jotka sitä tarvitsevat. Suunnitelma voidaan laatia sähköisenä, paperisena tai molempina. Suunnitelmaa ei myöskään ole välttämätöntä jakaa sellaisenaan kaikille, vaan olennaiset ohjeet voidaan jakaa esimerkiksi omana dokumenttinaan kullekin kohderyhmälle. Myös erilaisten kieliversioiden tarvetta tulee harkita sekä miettiä, miten kohderyhmä (oppilaat, opiskelijat, lapset, henkilökunta) huomioidaan. Ohjeiden tulee olla selkeitä ja toteutettavissa olevia. Passiivin käyttöä ("noudatetaan", "huolehditaan") on hyvä välttää ja sen sijaan kertoa selkeästi, mitä keneltäkin odotetaan. Joka tapauksessa dokumenttien ylläpito tulee suunnitella hyvin, jotta päivitykset tulee huomioitua kaikkialla.

Pelastussuunnitelman laadinnassa voi sortua monenlaisiin virheisiin, jotka vaikuttavat suunnitelman hyödyllisyyteen ja käytettävyyteen. Jos suunnitelma tehdään vain koska laki niin sanoo, eikä tavoitteena ole kohteen turvallisuuden parantaminen, voi suunnitelma helposti jäädä liian yleisluotoiseksi. Suurin virhe on mennä sieltä, mistä aita on matalin ja kopioida jonkin toisen kohteen suunnitelma sellaisenaan. Aiempaa materiaali saa toki hyödyntää, mutta olennaista on, että suunnitelma käsittelee juuri kyseisen kohteen riskejä sekä niiden syitä ja seurauksia. Syiden ja seurauksien tunnistamisen väliin jättämisellä aiheuttaa taas sen, että määritellyt toimenpiteet eivät välttämättä kohteessa toimikaan, tai niillä ei ole vaikuttavuutta riskiin. Samoin olennaisia riskienhallintakeinoja voi jäädä vahingossa toteuttamatta.

Pelastussuunnitelmassa on kuvattava myös, miten omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa. Opetuksen jatkuvuus pyritään poikkeusoloissakin turvaamaan, joten tämän suunnittelu korostuu entisestään oppilaitoksissa. Pelastuslain näkökulmasta poikkeusoloja varten tapahtuva omatoiminen varautuminen tarkoittaa valmistautumista väestönsuojien käyttöönottoon sekä siihen, miten ihmisiä ja omaisuutta suojataan ja pelastetaan poikkeusoloissa. Käytännössä tulee määritellä, miten väestönsuojien ylläpidosta ja käyttöönotosta huolehditaan, miten opetusta jatketaan erilaisissa tilanteissa. Tulisi myös suunnitella, miten henkilöstön mahdolliset sodanajan sijoitukset vaikuttavat opetuksen toteuttamiseen. Jos rakennuksessa on väestönsuoja, tulisi sillä olla käyttöönottosuunnitelma, jossa määritellään, miten suoja saatetaan käyttökuntoon. Tulee myös muistaa, että koronavirus antoi konkreettisen esimerkin siitä, että poikkeusolot voidaan määrätä myös muulloin, kuin sotatilanteessa ja tarvittavat varautumistoimenpiteet voivat olla myös täysin toisenlaisia. Erilaiset poikkeusolot tulisikin tunnistaa riskienarviointivaiheessa ja pohtia toimintaedellytyksiä myös niiden aikana.

Hyväkin suunnitelma on vain pieni osa konkreettista turvallisuutta oppilaitoksessa. Se miten rakennuksen käyttäjät toteuttavat suunnitelmaa arjessaan, määrittää todellisen turvallisuuden tason. Jos suunnitelma jää pöytälaatikkoon ja riskienhallintatoimenpiteitä ei jalkauteta ja niiden toteutumista seurata, ei suunnitelmalla ole tosiasiallista vaikuttavuutta. Johdolla ja esihenkilöillä on erittäin suuri merkitys siinä, miten suunnitelma toimeenpannaan. Jos turvallisuustyölle ei anneta sen ansaitsemaa arvoa eikä laiminlyönteihin puututa, ei yhteinen sitoutuminen ole kovinkaan todennäköistä.

Pelastussuunnitelman laatimisvelvoite (Valtioneuvoston asetuksen pelastustoimesta 407/2011):

- Asuinrakennukset, joissa vähintään 3 asuinhuoneistoa
- Päiväkodit, lastensuojelulaitokset, lastenkodit, perhepäiväkodit ja muut lasten ryhmähoidon tilat, pl. yksityisasunnot
- Pelastuslain 18 § tarkoitetut kohteet
- Majoitusliikkeet, leirintäalueet ja tilapäiset leirintäalueet
- Koulut, oppilaitokset ja muut vastaavat opetukseen käytettävät tilat
- Tilat, joita käytetään vähintään 20 henkilön tilapäiseen joukkomajoitukseen
- Kauppakeskukset ja vastaavat sekä yli 400 m² myymälät
- Yli 50 asiakaspaikan ravintolat ja vastaavat tilat
- Eläinsuojat, jotka edellyttävät ympäristölupaa
- Tietyt kulttuuriomaisuuden suojelun kannalta merkittävät ja/tai suojellut rakennukset ja kohteet
- Yli 1500m² teollisuus-, tuotanto ja varastorakennukset
- Tilat, joissa tapahtuva toiminta edellyttää (vähintään) ilmoitusta pelastusviranomaiselle vaarallisen kemikaalin vähäisestä teollisesta käsittelystä ja varastoinnista
- Työpaikkatilat, joissa samanaikaisesti työntekijöitä tai muita ihmisiä yleensä vähintään 50
- Yli 100 metriä pitkät yleisessä käytössä olevat tunnelit
- Turvetuotantoalueet
- Pelastuslain 22a-22c § mukaiset kohteet (satamat ja öljyvarastot)

Yleisötilaisuuudet:

- Tilaisuuudet, joissa arvioidaan olevan läsnä samanaikaisesti vähintään 200 henkilöä (yleisö + muut)
- Tilaisuuudet, joissa käytetään avotulta, ilotulitteita tai muita pyroteknisiä tuotteita taikka erikoistehosteina palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja
- Tilaisuuudet, joiden tapahtumapaikan poistumisjärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta
- Tilaisuuudet, joissa tapahtuman luonne aiheuttaa erityistä vaaraa ihmisille (esim. extreme-lajit tms.)

Pelastussuunnitelman sisältö pelastuslain 15 § mukaan: Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus:

1. vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä;
2. rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä;
3. asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi;
4. mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.

[Pelastuslaki 379/2011:](#)

KIRJALLISUUTTA:

Opetushallitus. n.d. [Pelastusturvallisuuteen liittyvät suunnitelmat.](#)

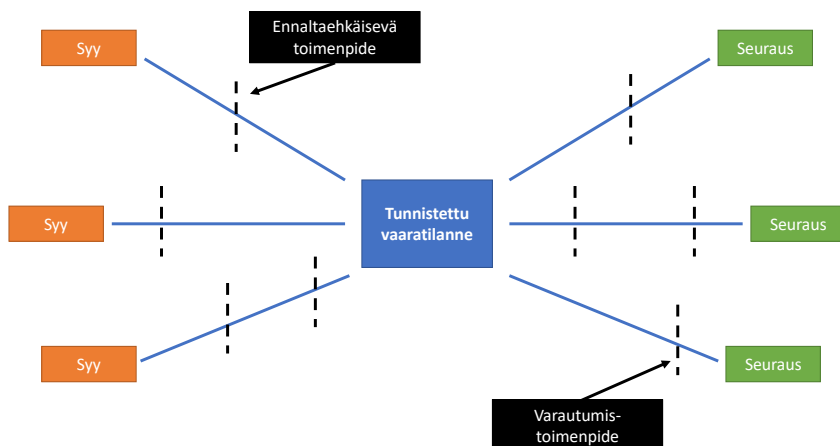
Martikainen, S. & Ranta, T. 2020. [Varautuva, ennakoiva oppilaitos ja korkeakoulu: Jatkuu-
vuuden turvaaminen arjen normaalioloista poikkeusoloihin.](#) Laurea julkaisut 141.

TEHTÄVÄ: RISKIEN ARVIOINTI JA HALLINTAKEINOJEN MÄÄRITTELY RUSETTIANALYYSIN AVULLA

Tehtävässä arvioidaan erilaisia riskejä ja määrittellään niille hallintakeinoja ns. rusetianalyysin avulla. Käsiteltävät riskit voidaan joko tunnistaa ensin yhdessä tai sitten työpajan fasilitaattori voi määrittellä käsiteltävät riskit etukäteen. Rusetianalyysi on ISO 31010 -riskien arviointimenetelmästandardin mukainen menetelmä, jonka avulla tunnistetaan vaaratilanteeseen johtavia syitä ja sen seurauksia. Näiden avulla määrittellään riskienhallinnan toimenpiteitä, jolla vaikutetaan vaaratilanteen todennäköisyyteen tai seurausten vakavuuteen. Tässä esitetyt aikamääreet on sovitettu koulutuksessa käytettävissä olleen ajan mukaisesti, ja tarkoituksena oli havainnollistaa kyseisen menetelmän käyttöä. Kun rusetianalyysiä käytetään oikeassa toimintaympäristössä, on aikaa syytä varata enemmän.

Tehtävä tehdään yhteisen alustan kuten esimerkiksi Miron tai Padletin Sandboxin avulla. Jos osallistujat ovat fyysisesti samassa paikassa, rusetit on hyvä piirtää riittävän isolle paperille. Osallistujat kannattaa jakaa 3-5 hengen ryhmiin. Virtuaalikoulutuksissa käytetään omia huoneita ryhmien keskusteluun (esim. Zoomin breakout-huoneet). Koska kaikki ryhmät kiertävät jokaisen rusetin omalla vuorollaan, on virtuaalikoulutuksessa tärkeää, että työstö tapahtuu yhteisellä alustalla, vaikka keskustelut käydäänkin omissa huoneissaan.

1. Ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan syitä ja seurauksia kullekin riskille. Ensimmäiseen diaan on jokaisella ryhmällä aikaa yhteensä 10 minuuttia (ensin 5 minuuttia syiden tunnistamiselle, sitten 5 minuuttia seurausten tunnistamiselle). Toiseen ja kolmanteen diaan on aikaa 2+2 minuuttia. Tällöin tarkoitus on tarkastella edellisen ryhmän tuotoksia ja lisätä tarvittaessa uusia, jos jotain puuttuu.
2. Toisessa vaiheessa tunnistetaan kontrolleja, eli riskienhallintatoimenpiteitä liittyen tunnistettuihin syihin ja seurauksiin. Tarkoitus on siis katkaista tai muuten vaikuttaa siihen, johtaako tunnistettu syy keskellä olevaan tapahtumaan tai siihen, miten vakavana tunnistettu seuraus toteutuu. Aikaa 10 minuuttia/rusetti.
3. Purku ja kysymykset.

Kuva 1. Rusetianalyysi. Kuva: Anja Aatsinki, mukailen SFS-EN IEC 31010:2019.

Koulutusosio 3: Varautumisen käsittely lasten ja nuorten kanssa

Kolmannessa osiossa käsitellään varautumista lasten ja nuorten kanssa. Tämä liittyy myös ”resilienssin” (kriisinkestävyys, selviytymiskykyisyys) muodostumiseen ja ylläpitämiseen erilaisissa häiriötilanteissa, esimerkiksi suunnitelluissa tai suunnittelemattomissa sähkökatkoissa. Osiossa tavoitteena on tutustua ajankohtaiseen tutkimustietoon lasten ja nuorten turvallisuusosaamisesta ja -asenteista ja soveltaa järjestötoimijoiden (esim. Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK ry) kehittämiä avoimia konsepteja varautumistiedouden kuten kotitalouksien omatoimisen varautumisen ja sähkökatkojen käsittelemiseksi oppilaitoksissa ja lähiyhteisöissä.

Ennakkotehtävänä kolmanteen osioon on kirjallisuuteen tutustumista:

- Somerkoski B. ym. 2022. *Paloturvallisuus lapsiperheissä - vanhempien näkökulma*. Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2022, 8-22.
- Puolitaival M. ym. 2022. Varhaiskasvatuksen Kidisafe-turvallisuusviestintätuokion rakentuminen. Teoksessa Somerkoski, B. (toim) *Kidisafe – turvallisuutta varhaiskasvatusympäristöihin*. Turun yliopisto, opettajankoulutuslaitos, 52-65.

Varautuminen lasten ja nuorten kanssa

- TIETO: Mitä voi tapahtua? Mihin esimerkiksi sähkökatkos vaikuttaa?
- TAITO: Miten lapsi voi toimia? Miten lapsi käyttäytyy?
- TUNNE: Tunnesäätelyn vahvistuminen tulee minäpystyvyyden, onnistumisten, toistojen kautta.
- TOISTO: Rutiinit toimivat neutralisijana

Lapset ja nuoret tulee huomioida erityisen haavoittuvana ryhmänä varautumissuunnittelussa. Tämän lisäksi on huomioitava ryhmätasolla ne lapset, joiden kohdalla on paljon kuormittavia tekijöitä. Lapsen osallisuus ja

nähdäksi tuleminen on varmistettava. Lasten kanssa varautumiseen liittyvissä toiminnoissa on huomioitava tiedon tarjoaminen, taitojen harjoittelu, tunteiden käsittely, toistojen mahdollistaminen ja pedagoginen turvallisuus.

Monille varautumissuunnitelmissa on yhteistä, että niissä ei huomioida lapsia. On suunniteltava erikseen, miten lapset saavat tietoa varautumisesta. On aiheellista huolehtia, että lapset voivat kokea osallisuutta ja toimia aktiivisesti oppiakseen turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä taitoja, ja vaikuttaa asioihin, joissa lasten osallistuminen on mahdollista. (Ks. Pekkarinen & Miettinen 2021, 10.)

Psyykinen turvallisuus on tunne, jossa fyysinen ja rakenteellinen tunne turvallisuudesta tuottavat turvallisuuden kokemuksen. Se rakentuu vuorovaikutuksessa aikuisiin luottamuksellisessa ympäristössä ja ihmissuhteissa. Psyykkisesti turvallisessa ympäristössä lapsen on mahdollista kokea hyväksyntää, ilmaista kielteisiä tunteitaan ja saada apua luotettavilta ja turvallisilta aikuisilta.

Resilienssillä tarkoitetaan yleisesti ihmisten selviytymiskykyä, kantokykyä, joustavuutta ja palautuvuutta. Resilienssijattelussa hyväksytään se, että elämään kuuluu epäonnistumisia, haasteita ja ennakoimattomuutta. Kyseessä ei ole ominaisuus vaan ennemminkin voimavara: resilienssiä voi kasvattaa. Resilienssiin liittyy toimintakyvyn säilyttäminen ja palauttaminen. Se rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa lapsen ja turvallisen aikuisen välillä. Resilienssin kehittymisen kannalta keskeistä on, millä tavoin lapsi oppii käsittelemään ongelmia, vastoinkäymisiä ja niistä aiheutuvia tunteita (ks. Poijula 2016, Poijula 2020).

Lapsen resilienssiä tukee myönteinen ajattelutapa ja usko omaan taitoihin, vahvuuksiin ja kykyihin. Aikuisen tehtävänä on tukea ja rohkaista lasta kohtaamaan elämään sisältyviä vastoinkäymisiä. Lapsen suojaaminen vakavalta emotionaalilta hädältä ja raskailta pettymyksiltä auttavat hallinnan kokemuksen luomisessa. Lapsen resilienssi kehittyy ja rakentuu eri ympäristöissä, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Resilienssin vahvistuminen on ketjureaktio. Se ei vahvistu päivässä tai tietyssä hetkessä, mutta ketjureaktio on hyvä laittaa käyntiin. (Pojula 2020; Twum-Antwi ym. 2019; Salo 2023.)

Koronaviruspandemia tarjoaa monia oppeja lasten ja nuorten resilienssistä. Perustarpeiden ja arjen perustan huomioiminen on ensisijaista. Mitä nuorempi lapsi, sitä vahvemmin tulee huomioida perustarpeiden täyttäminen ja rutiinit. Koronaviruspandemia paljasti poikkeustilanteiden harjoittelun ja rutiinien puutetta monissa instituutioissa ja organisaatioissa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsiin, joiden elämässä on muutenkin kantokykyä kuormittavia seikkoja.

Keskusteluyhteys turvallisen aikuisen kanssa on perusta turvallisuustaitojen opettelulle lasten kanssa. Mahdollisia häiriötilanteita käydään läpi lapsen tasolla ja tasoisesti. Toiminnallisessa harjoittelussa huomioidaan oppilaitosympäristö huomiointi sekä lapsen muut ympäristöt kuten koti, harrastuspaikat ja oma kaupunginosa/lähihenno. Lasten kohdalla on tarve liittää opittu taito ohjatusti toiseen ympäristöön. Harjoitusten olisi aina hyvä sisältää aikaa purkukeskustelulle ja kysymyksille. Kohtaamisissa aikuisen rauhallisuus ja johdonmukaisuus ovat valttia.

TEHTÄVÄ

Tutustu Suomen pelastusalan keskusjärjestön kehittämään ja julkaisemaan [*”Varautumisen vanhempainilta”-konseptiin.*](#)

Suunnittele varautumistuokio, jossa sovellat ja muunnat ”Varautumisen vanhempainillassa” käsiteltävät keskeiset asiat käsiteltäväksi suoraan lasten/nuorten kanssa oppilaitoskontekstissa. Voit toteuttaa tehtävän yksin, parin kanssa tai pienessä ryhmässä. Luokaa tuokion toteuttamiseksi kirjallinen suunnitelma.

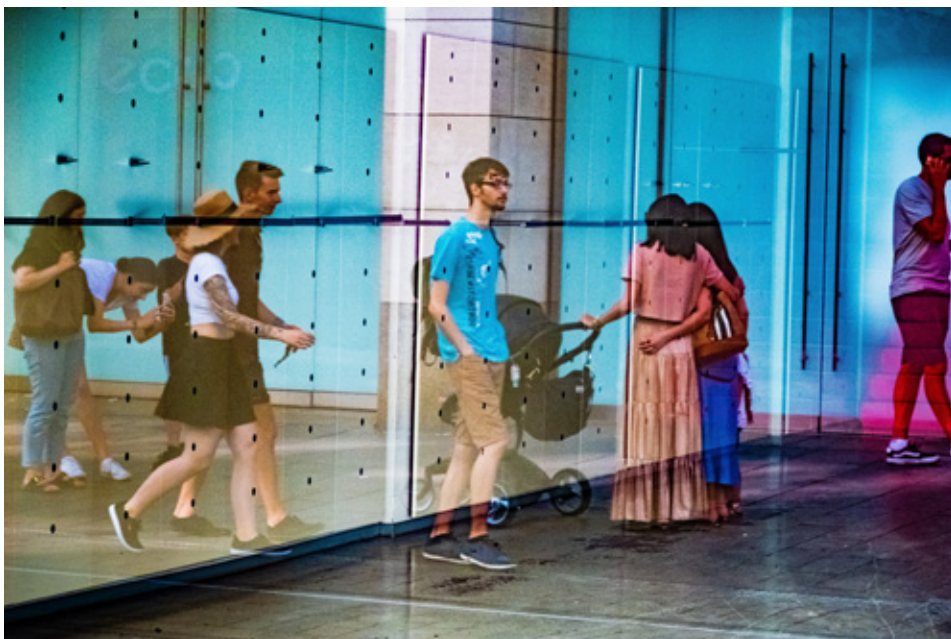
Koulutusosio 4: Kasvattajat kriisitoimijoina häiriöherkässä yhteiskunnassa

Neljännän koulutusosion tavoitteena on tutkia ja analysoida ammattikasvattajia kriisitoimijoina erilaisissa paikallisissa ja yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa. Osio painottuu muita osioita enemmän tutkivaan työtapaan, kirjallisuuden läpikäymiseen ja kirjoittamiseen oppimisen muotona. Osiossa reflektoidaan varautumisosaamisen ja yhteisöllisen resilienssin luomista ja ylläpitämistä omassa oppilaitoksessa ja ammattialalla 2020-luvun kasvatuksellisiin, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin.

1. Puolitaival M. ym. 2021. [*Koronapandemia nuorten turvallisuuskäsitysten määrittäjänä. Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2021, 74-90.*](#)
2. Oinonen, R., Helenius, J. & Eskola, J. 2014. [*Riskillä vai hallitusti? Osallistava vertaisoppiminen nuorten turvallisuutta edistävissä interventioissa.*](#) Sosiaalipedagogiikka 15: 85–108.

MITEN OPETUSTOIMI OSALLISTUU KOKONAISTURVALLISUUDEN JA HENKISEN KRIISINKESTOKYVYN YLLÄPITÄMISEEN?

Kokonaisturvallisuus (övergripande säkerhet, comprehensive security) on valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan ”tavoitetilä, jossa valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa” (Valtioneuvosto 2012, 7). Sen keskeinen periaate on, että viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt ja kansalaiset turvaavat yhteistoiminnassa suomalaisen yhteiskunnan elintärkeät toiminnot. Kokonaisturvallisuus on kansainvälisesti vertaillen ainutlaatuinen konsepti, jota on ehdotettu jopa toisinaan suomalaiseksi ”vientituotteeksi”. Sen ohjaava asiakirja on Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2017), josta on valmistumassa uusi versio vuoden 2024 aikana.

Puolustusministeriön yhteydessä toimiva Turvallisuuskomitea koordinoi ministeriöiden eli eri hallinnonalojen varautumista. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaa kokonaisturvallisuudessa on henkinen kriisinkestävyys, jota myös resilienssiksi kutsutaan. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan ”Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan sekä kansakunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista” (2017, 22).

Mitä tämä tarkoittaa opetustoimen henkilöstön näkökulmasta? Turvallisuusstrategiaan nojaten alan tehtäviä ovat koulutus- ja tutkimusjärjestelmän, osaamisen ja kulttuuripalvelujen ylläpitäminen. Tämän lisäksi tärkeitä tehtäviä ovat kulttuuriomaisuuden suojeleminen, hengellinen toiminta, nuorisotyö ja -toiminta sekä liikuntaan liittyvä kansalaistoiminta. Myös laajemmissa kriiseissä ja poikkeusoloissa turvataan sivistyksen peruspalvelut ja annetaan kansalaisille mahdollisuus kartuttaa tietoja ja taitoja. Koulutus ja kansalaistoiminta ylläpitävät suuressa määrin osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kokonaisturvallisuusajattelun mukaan yhteiskunnan eri tasot ja toimijat työskentelevät yhdessä. Vuonna 2017 kuntien ja kuntayhtymien varautumistoimijoille tehdyn kyselyn tuloksia kuvailtiin eräässä blogikirjoituksessa kyselyn vastaajaa lainaten: ”Täällä varautumisen ruohonjuuritasolla ei tiedetä mitä siellä valtakunnan tasolla puuhataan eikä mitä meiltä halutaan” (Kantola ja Anttonen 2018). Onko tilanne muuttunut koronaviruspandemiaa edeltäneestä ajasta? Onko kokonaisturvallisuuden konsepti tunnettu paikallistasolla?

Ruotsalaisten turvallisuustutkijoiden Perssonin, Alvinuksen ja Linehagenin (2022) mukaan opetus- ja kasvatusalan toimijoille tärkeät varautumisen osa-alueet voidaan tiivistää seuraavasti: varautumis- ja valmiussuunnitelmat, kriisinhallintastrategiat, jatkuva harjoitustoiminta, henkinen varautuminen, ammattimainen lähestymistapa ja näiden arviointi. Ajassamme korostuu yleisemminkin riskien ja kriisien ennakoivan hallinta, yksilöille opetettavat valmiudet pärjätä epävarmassa maailmassa ja asiantuntijuuden muutos kohti

kansalaisten tukemista ja heidän pärjäävyytensä kehittämistä (ks. O'Malley 2010). Tämä näkyy myös siinä, miten kansalaisten roolista varautumisessa puhutaan. Turvallisuuskomitean ”oppikirjassa” valtakunnallisten maanpuolustuskurssien Turvallinen Suomi (2015) todetaan näin:

”Järjestöjen lisäksi aktiiviset kansalaiset ovat merkittävä osa kriisinkestävää yhteiskuntaa. Yksilöt ovat yhä tärkeämpiä turvallisuustoimijoita omilla valinnoillaan ja toiminnallaan, perheen ja lähiyhteisöjensä jäseninä. Yksilön tiedot, taidot ja turvallisuutta vahvistava asenne muodostavat yhteiskunnan resilienssin eli kriisinsietokyvyn perustan. Halu osallistua ja auttaa ilmenee myös esimerkiksi sosiaalisen median verkostoina ja itsenäisinä vertaisryhminä. Nämä ovat osa kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja parhaimmillaan ne osaltaan vahvistavat yhteiskunnan kriisinsietokykyä.” (Turvallinen Suomi 2018, 11)

Tästä historiallisesta kehityskulusta kohti yksilöiden ja yhteisöjen resilienssiä ja pärjäävyyttä voi olla montaa eri mieltä. Onko näin mielestäsi ja työyhteisösi mielestä tapahtunut? Miten tällaiseen ajattelutapaan olisi hyvä suhtautua?

KESKUSTELUTEHTÄVÄ

Esimerkkejä teemoista – valitkaa vapaasti jokin uusi ja ajankohtainen näiden ulkopuolelta

1. Koronakriisi keväällä 2020 ja poikkeusolot: mitä tapahtui, miten toimitaan, kun opetus muuttaa muotoaan etäopetukseen?
2. Ukrainan sodan alkaminen alkuvuonna 2022: mitä tapahtui, miten tilanne vaikutti Suomeen?
3. Rajaturvallisuus 2023 eteenpäin – julkisena puheenaiheena ja mediassa esiintyvänä teemana

Keskustelu ja yhteenveto aikuisina ja kasvattajina yhteisössänne suhteessa lapsiin, nuoriin ja vanhempiin:

1. Mihin hyviin asioihin tilanteessa voi kiinnittää huomiota?
2. Miten lasten/nuorten/vanhempien pelkoja ja kielteisiä ajatuksia voi käsitellä?
3. Mitä kasvatus- ja opetusalan asiantuntija/virkahenkilö voi keskusteluun tuoda?

Tekijät

Laurea-ammattikorkeakoulusta Vary-kurssia toteutti useamman asiantuntijan tiimi. TKI-asiantuntija Linda Hart toimitti kurssivihon.

- Linda Hart (VTT), TKI-asiantuntija, kirjoitti hankesuunnitelman ja toimi kurssin koordinaattorina. Hart on aiemmin työskennellyt yhteiskunta- ja sotatieteiden tutkijana.
- Jatta Jännäri (VTT), liiketalouden lehtori, toimi kurssin vastuuopettajana valvoen toteutusta, suoritusten arviointia ja pedagogista laatua.
- Lehtori Anja Aatsinki (Tradenomi YAMK, AmO) turvallisuuden ja riskienhallinnan lehtori, tutkinto-vastaava. Aatsinki on aiemmin työskennellyt mm. johtavana palotarkastajana ja palopäällikkönä.
- Jonna Brandt (YTM, AmO), sosiaalialan lehtori, oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus. Brandt on aiemmin työskennellyt sosiaalityöntekijänä.

SUOMEN PALOPÄÄLLYSTÖLIITOSTA VARY-HANKKEESSA TYÖSKENTELI:

- Mikko Poutala (MBA), koulutuspäällikkö, toimi Vary-hankkeessa vierailijakouluttajana ja suunnitteli simulaatioharjoituksen. Poutala on aiemmin työskennellyt mm. johtajavana palotarkastajana ja pelastajana.

Koulutuspäällikkö Mikko Poutala Suomen palopäällystöliitosta suunnitteli simulaatioharjoituksen Vary-hanketta varten. Koulutuspakettia, jossa voidaan hyödyntää Vary-hanketta varten suunniteltua simulaatioharjoitusta voi tiedustella Suomen palopäällystöliiton toimistosta toimisto@spl.fi

Kirjallisuutta

Alueelliset riskiarviot. [TUOVI Sisäisen turvallisuuden portaali](#). Sisäministeriö.

Brymer M., Taylor M., Escudero P., Jacobs A., Kronenberg M., Macy R., Mock L., Payne L., Pynoos R. & Vogel J. 2012. [Psychological first aid for schools: Field operations guide](#). Los Angeles: National Child Traumatic Stress Network.

Harinen, A. & Rekola, H. 2020. [Käyttäjien näköistä, toiminnallista ja pelillistä turvallisuuskasvatusta alakoululaisille. Kohti tuloksellisempaa turvallisuusviestintää -hankkeen yhteenvetoraportti](#). Kuopio: Pelastusopisto: Tutkimusraportit 3/2020.

Hart, L. 2022. [Fostering Fortitude: Patriotism and Resilience as Civic Piety in Textbooks of National Defense Courses in Finland 1967–2018](#). *Journal of Political and Military Sociology* 49(2), 170–194.

Hede, S. & Enander, A. 2019. [Om krisen eller kriget kommer: invånares reaktioner och reflektioner](#). MSB/ Försvarshögskolan.

Heidenstrøm, N. & Kvarnlöf, L. 2018. [Coping with blackouts: A practice theory approach to household preparedness](#). *Journal of Contingencies and Crisis Management* 26(2): 272–282.

Holmberg, A. 2021. [Swedish teachers' views of security in schools: narratives disconnected from the national security discourse](#). *Critical Studies on Security* 9(3), 226–240.

Iitla. [Tukimateriaalia lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja kriisinkestävyyden vahvistamiseen](#).

Juntunen, T. & Hyvönen, A.–E. 2020. "From 'Spiritual Defense' to Robust Resilience in the Finnish Comprehensive Security Model." Teoksessa Larsson, S. & Rhinard, M. (toim.) [Nordic Societal Security](#), 154–78. Lontoo: Taylor & Francis.

Kantola, A. & Anttonen, J. 2018. [Kaikkien turvallisuus – alue unohtaen? Blogikirjoitus 7.6.2018.](#) From Failand to Winland -tutkimushanke.

Kinnunen, R., Liljeroos-Cork, J., Rikander, H., Virta, S., Pekkola, E. & Tappura, S. 2023. [Opetusalan kriisivalmiudet: CrisPrep-hankkeen loppuraportti](#). Tampereen yliopisto.

Kunnan varautumisen johtaminen. 2020. Kuntaliitto.

Liljeroos-Cork, J., Mykkänen, M., Tappura, S. & Rikander, H. 2021. [Turvallisuuden ja turvallisuusosaamisen johtaminen ammatillisissa oppilaitoksissa](#). Pelastus- ja turvallisuustutkimuksen vuosikirja 2021, 46–64.

Martikainen, Soili (toim.) 2016. [Varautuva, turvallinen koulu](#). Laurea Julkaisut 70.

Masten, A.S. & Motti-Stefanidi, F. 2020. [Multisystem Resilience for Children and Youth in Disaster: Reflections in the Context of COVID-19](#). *Adversity and Resilience Science* 1, 95–106.

Meriläinen, E., Nikkanen, M., Räsänen, A. & Silvast, A. 2020. [Katastrofitutkimuksen käsitteistöä suomeksi ja Suomessa: kimmoisasti vaaroja kohti?](#) *Alue ja ympäristö* 49(2): 92–109.

Newman, A., Donohue, R. & Eva, N. 2017. [Psychological safety: A systematic review of the literature](#). *Human Resource Management Review* 27(3), 521–535.

- Nikkanen, M., Malinen, S. & Laurikainen, H. 2023.** *What drives feelings of responsibility for disaster preparedness? A case of power failures in Finland and New Zealand.* Risk, hazards & crisis in public policy, 14, 88–20
- Pojjula, S. 2020.** Resilienssi: Muutosten kohtaamisen taito. 4., korjattu painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Pojjula, S. 2016.** Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Salo, A.-E. 2023.** *Nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen rakentaa resilienssiä varhaisnuoruudessa.* Kasvun tuki 3(1).3
- Twum-Antwi, A., Jefferies, P. & Ungar, M. 2019.** *Promoting child and youth resilience by strengthening home and school environments: A literature review.* International Journal of School & Educational Psychology 8(2): 78–89.
- Pekkarinen, E. & Miettinen, K. 2022.** *Yhdenvertaisuus pandemian ajassa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2021.* Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:6
- Persson, M., Alvinus, A. & Linehagen, F. 2022.** Skolans värld möter samhällskriser. Lund: Studentlitteratur.
- Ranta, T. & Martikainen, S. 2020.** *Kohti avointa, ennakoivaa ja positiivista turvallisuusviestintää päiväkodeissa ja kouluissa.* Laurea julkaisut 146.
- Rapeli, M. 2017.** *The Role of Social Work in Disaster Management in Finland.* Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Saarsalmi, O. (toim.) 2008.** *Päivähoidon turvallisuussuunnittelu.* Sosiaali- ja terveysministeriö / Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Oppaita 71.
- Tallberg, T. 2017.** Yhteiskunnallinen turvallisuustyönjako. Teoksessa Tallberg, T., Ojajärvi, A. & Laukkanen, T. (toim.) *Puolustuslinjalla.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 181–203.
- Teikari, J. 2019.** *Turvallisuuskasvatusta pelaamalla.* Kohti tuloksellisempaa turvallisuusviestintää-hankkeen osajulkaisu 2/2019.
- Turvallinen Suomi. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta. 2018.** Turvallisuuskomitea.
- Valtioneuvosto. 2012.** *Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta.*
- Valtonen, V. & Branders, M. 2020.** Tracing the Finnish Comprehensive Security Model. In Larsson, S. & Rhinard, M. (eds.), *Nordic Societal Security.* London: Routledge, 91–108.
- Warinowski, A., Metsäpelto, R.-L., Heikkilä, M. & Mikkilä-Erdmann, M. 2021.** *Korona opettajan osaamisen haastajana.* Kasvatus & Aika 15(2): 73–78.
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2017.** Valtioneuvoston periaatepäätös / 2.11.2017. Turvallisuuskomitea

Liite 1: Simulaatioharjoitus

SIMULAATIOHARJOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Tämä opas on tarkoitettu simulaatioharjoituksen järjestäjän käyttöön. Simulaatioharjoitus on rakennettu siten, että se on toteutettavissa paikallisesti oppilaitoksessa kevyin etukäteisjärjestelyin.

Simulaatioharjoittelu on erinomainen tapa kehittää oman oppilaitoksen varautumista. Se antaa mahdollisuuden testata organisaation valmiutta kohdata erilaisia poikkeustilanteita. Poikkeustilanteella tarkoitetaan tässä yhteydessä mitä tahansa tapahtumaa, joka saattaa häiritä vakavasti tai jopa keskeyttää toiminnan oppilaitoksessa.

Harjoitus on ennen kaikkea mahdollisuus keskustella minkälaisia tapahtumaketjuja poikkeustilanteesta voi syntyä ja millä tavoin niihin olisi reagoitava. Suurin hyöty harjoituksesta saadaan, kun osallistujat edustavat laajasti oppilaitoksen eri työtehtäviä. Tällöin tilanteen vaikutukset nousevat keskusteluun toiminnan eri alueilta, eikä tarkasteluun jää sokeita alueita oppilaitoksen toiminnassa.

Harjoituksessa on tärkeää tehdä arvioita ainakin seuraavista asioista:

- Ovatko tämänhetkiset suunnitelmat riittäviä? Olemmeko suunnitelleet toiminnan jatkamista tai uudelleenjärjestelyä poikkeustilanteissa kattavasti?
- Onko henkilöstön osaaminen riittävällä tasolla? Minkälaisista rooleista tilanteen hallinnassa olisi hyötyä?
- Millä keinoin voimme parantaa valmiuttamme toimia poikkeustilanteessa? Miten helpotamme alkuvaiheen tilannetta itsellemme?

HARJOITUKSEN VALMISTELU

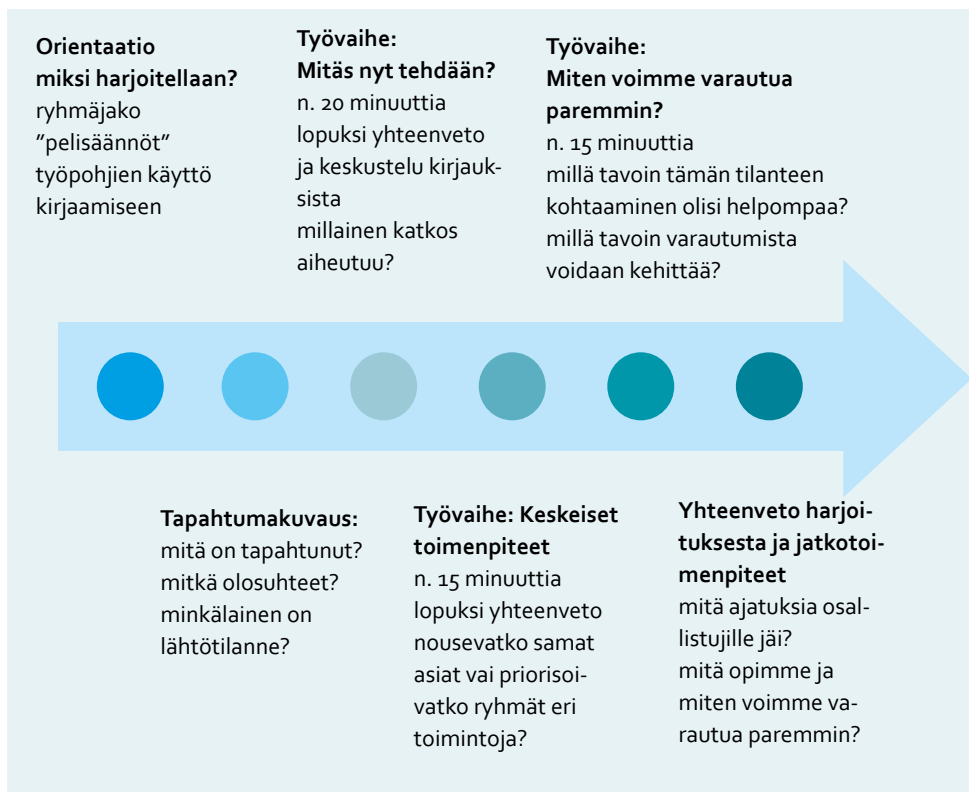
Harjoitus on toteutettavissa lähitilaisuutena tai verkkototeutuksena. Lähitilaisuus on näistä vaihtoehtoista huomattavasti parempi niin osallistujien kuin harjoituksen järjestäjän kannalta. Kasvotusten käytävä keskustelu on sujuvampaa ja järjestäjän on helpompi seurata ryhmätyöskentelyn etenemistä. Kummassakin toteutustavassa tarvitaan pienryhmätyöskentelyä, mikä tarkoittaa lähitilaisuudessa pöytäryhmiä ja etätoteutuksessa pienryhmätiloja.

Järjestäjän tulee kutsua koolle laaja edustus oppilaitoksen henkilöstöä. Simulaatioon riittää vähimmillään kolme osallistujaa, mutta se voidaan toteuttaa samanaikaisesti 3–5 hengen ryhmille. Ryhmien määrä on hyvä mitoittaa siten, että järjestäjä pystyy seuraamaan keskustelua ja on syytä myös huomioida, että yhteenvedoissa ryhmien määrä vaikuttaa luonnollisesti tilaisuuden kesto.

Harjoituksessa käytetään Power Point -esitystä. Pienryhmät tarvitsevat oman alustan työskentelyn kirjaamiselle. Tähän voi käyttää liitteenä olevia pohjia, joko tulostaen tai sitten sähköisestä työalustaa, kuten Miroa käyttäen. Ryhmien välisissä yhteenvedoissa olisi muiden ryhmien nähtävä esittelevän ryhmän tuotos.

Kutsussa on tärkeää kuvata, miksi tilaisuus järjestetään ja mitä tavoitteita harjoitukselle on. Harjoituksen ei vaadita osallistujilta mitään etukäteisvalmistautumista ja saattaa olla kannattavaa korostaa, että kyseessä on keskustelutilaisuus, missä ei ole tarkoitus simuloida poikkeustilanteelle tyypillisiä suorituspainetta tai kiirettä.

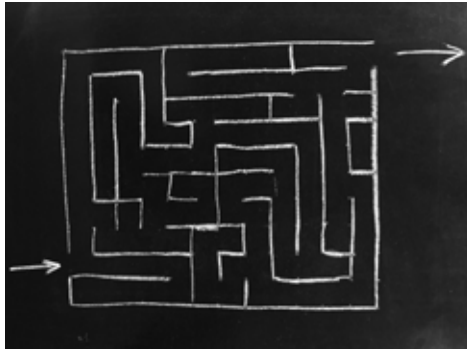
Skenaarion valmistelu on tehtävä huolellisesti ennen harjoitusta. Tämä harjoitusmalli sisältää karkean rakenteen harjoitukselle, mutta jotta oppilaitos saa suurimman hyödyn harjoituksesta, on skenaario mitoitettava osallistujille ja oppilaitokselle sopivaksi. Harjoitusta kannattaa rikastaa omien toimittilojen erityispiirteet huomioiden aina rakenteita ja käyttäjiä myöten. Tarkemmat ohjeet muokkaukselle kuvataan harjoituksen kuvauksessa.

Kuva 1. Harjoituksen kulku. Kokonaiskesto n. tunti. Kuva: Mikko Poutala 2024.

Simulaation kuvaus

- Miksi pelaatte peliä?
  - Tarkastelette toimintaa häiriötilanteessa ja tunnistatte toiminnan jatkuvuuden kannalta tärkeitä tekijöitä
- Miten pelaatte?
  - Tehtävänänne on laatia aikajanelle erilaisia toimenpiteitä, joilla pyritte vähentämään häiriön vaikutuksia
  - Toimenpiteet pitävät sisällään kaiken toiminnan mm. viestinnän niin sisäisesti, kuin ulkoisesti.
- Pelin valmistelu
  - Skenaario- ja kohdekuvaus
  - Rajaus
  - Keskustelun pelisäännöt

spl.fi

Kuva 2. Simulaation kuvaus. Kuva: Mikko Poutala 2024.

Orientaatiovaiheen tarkoituksena on virittää osallistujat työskentelyyn. Alkuun on tärkeää kerrata kutsussa kuvatulla tavalla, miksi tilaisuus järjestetään ja vaihtaa ajatuksia siitä minkälaisia odotuksia osallistujilla on harjoitukseen? Tilaisuuden kulku kuvataan osallistujille ja kerrotaan miten harjoituksen järjestäjä ohjaa työskentelyä.

Jotta harjoituksesta saadaan moniääninen, on erittäin tärkeää korostaa osallistujille, **ettei tarkoituksena ole testata yksilön osaamista vaan löytää yhdessä varautumisen kehittämiskohteita**. Tämä ei ole mahdollista, jos ei avoimesti todeta ääneen, jos jokin asia on epäselvä tai ei tiedetä miten tulisi jonkin asian kanssa toimia. Tämä on arvokasta tietoa siitä, millä tavoin varautumista on suunniteltava ja koulutettava jatkossa eri tavalla.

Pienryhmätyöskentelyssä on jokaisen päästävä kertomaan näkemyksiään oman työtehtävän näkökulmasta. Vain tällöin voimme varautumisessa huomioida laajasti tilanteen vaikutukset oppilaitoksen eri osille ja kykenemme huomioimaan kattavasti eri henkilö- ja oppilasryhmiä.

Orientaatioissa on myös esiteltävä työpohja, johon pienryhmät kirjaavat toimenpiteensä simulaatioissa. Työpohjia käytetään ryhmien välisissä yhteenvedoissa ja kirjaukset tulisi olla helposti ymmärrettäviä ryhmän ulkopuolisille.

JÄRJESTÄJÄN OMAT MUISTIINPANOT:

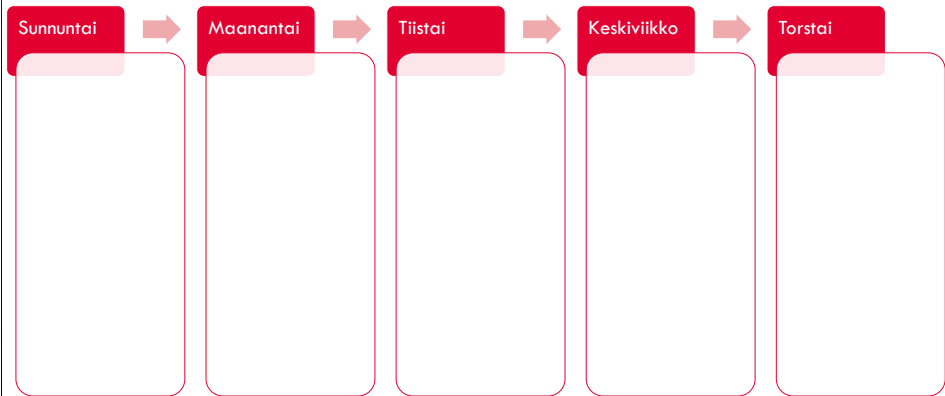

Mitäs me nyt tehdään?

Kuva 4. Tapahtumakuvaus. Kuva: Mikko Poutala 2024.

Merkinnät saavat venyä useammalle päivälle. Ensipäivien toiminta on ensiarvoisen tärkeää, mutta ryhmiä voi tarvittaessa muistuttaa, että tarkastelussa on seuraavan viiden päivän jakso.

Apukysymyksiä:

- Onko väistötila tiedossa?
- Mistä sellaista etsitään?
- Minkälainen varustetaso sinne on saatava?
- Mitkä ryhmät jäävät toimitilaan? Mitkä siirtyvät etäopetukseen? Mitkä ryhmät siirtyvät väistötilaan?
- Miten ryhmät kulkevat väistötiloihin?
- Miten ruokailu järjestetään?
- Miten toimista viestitään: Henkilökunnalle? Koteihin?

JÄRJESTÄJÄN OMAT MUISTIINPANOT:

TYÖVAIHE: MITEN VOIMME VARAUTUA PAREMMIN?

Kuva 8. Mistä voimme nipistää. Kuva: Mikko Poutala 2024.

Tässä koontikeskustelussa nostetaan esiin ryhmien ajatuksia välttämättömmistä toimenpiteistä ja niiden toteuttamiseen tarvittavista rooleista ja vastuista. Työvaiheessa on tarkoitus käydä vapaata keskustelua siitä, miten realistista on onnistua kriittisissä toimenpiteissä.

Apukysymyksiä:

- Mitä voimme tehdä etukäteen, että sunnuntain ja maanantain toiminta olisi toteutettavissa ja tehokasta?
- Miten oma tämän hetken osaamisemme riittää tilanteessa toimimiseen?
- Onko vastuut keskittyneet liian pienelle joukolle, miten voimme jakaa kuormaa?
- Miten hyvin tunnistamme olennaiset sidosryhmät? Miten osaamme kääntyä heidän puoleensa?

JÄRJESTÄJÄN OMAT MUISTIINPANOT:

Toivottavasti tämä opas auttaa simulaatioharjoituksen järjestämisessä. Minuun saa olla tarvittaessa yhteydessä. Kuulen erittäin mielelläni kokemuksia järjestetyistä simulaatioista ja eri variaatioista tähän harjoitusmalliin.

Pelaamisen iloa!

Mikko Poutala
koulutuspäällikkö
Suomen Palopäällystöliitto ry
0447225112
mikko.poutala@sppl.fi

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

VUOSINA 2023–2024 Laurea-ammattikorkeakoulussa toteutetun Opetushallituksen rahoittaman Vary-täydennyskoulutuskurssin tarkoituksena oli perehdyttää opetustoimen henkilöstöä matalalla kynnyksellä oppilaitosten turvallisuutta edistävään toimintakulttuuriin ja innostaa pohtimaan varautumista ja kriisinkestokyvyn ylläpitämistä omassa oppilaitoksessa ja lähiyhteisössä. Kurssiin sisältyi neljä koulutusosiota ja oppimistehtäviä.

TÄMÄ KURSSIVIHKO kokoaa yhteen kurssin oppimateriaaleja opetustoimen työyhteisöjen käyttöön. Osioissa perehdytään muun muassa varautumisosaamisen ylläpitämiseen omassa työyhteisössä, häiriötilanteisiin varautumiseen ja turvallisuussuunnitteluun oppilaitosympäristössä, varautumisaiheiden käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa ja reflektoidaan varautumisosaamisen ja yhteisöllisen resilienssin kartuttamista 2020-luvun kasvatuksellisiin, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin.

KOULUTUSOSIOIDEN KUVAUKSET sisältävät lyhyet johdannot osioiden aiheisiin, kirjallisuusvinkkejä ja keskustelutehtäviä. Koulutusosioon 1 liittyy simulaatioharjoitus, joka on kuvattu erillisessä osiossa kurssivihkon lopussa. Kurssivihon tehtävät ja simulaatioharjoitus sopii hyvin toteutettavaksi oman työyhteisön kesken.

